

Юрій КОСТЕНКО,
заступник Міністра закордонних справ України (2006–2009 рр.),
Надзвичайний і Повноважний Посол

ШЛЯХ ДИПЛОМАТА

Із благоговінням згадую Київський державний університет імені Тараса Шевченка і роки навчання в ньому. Непогамовній спразі до знань і водночас веселій студентській безтурботності, здавалося, не буде краю. Щоправда, не обходилось і без чуток, що когось «за політичну неблагонадійність» виключили з університету. Насторожували й щотравневі попередження не ходити до пам'ятника Тарасові Шевченку, бо там нібито збираються «націоналісти».

Слід віддати належне переважній більшості професорсько-викладацького складу істфаку другої половини 60-х років, яка вміло відділяла зерно від половини: на одному з найполітизованіших факультетів університету принаймні ми, студенти, не відчували ідеологічної задухи. Декан факультету професор Порфирій Овчаренко, а також професори Андрій Буцик, Андрій Введенський, Андрій і Карпо Джеджули, Віктор Жебокрицький, Михайло Марченко, Лазар Славін, В'ячеслав Стрельський по-батьківськи опікувалися нами.

Опанування азів історії міжнародних відносин у мене пов'язане з іменами Віталія Білецького, Володимира Меньшова, Петра Удовиченка, Гліба Цветкова. Можна лиш уявити, що відчувала молодь, коли лекцію з сучасної історії міжнародних відносин країни читав академік, Міністр освіти УРСР, колишній Постійний представник УРСР при ООН П. Удовиченко. Науковим керівником моєї курсової, а згодом і дипломної праці про радянсько-єгипетські відносини був секретар Київського міського комітету Комуністичної партії України В'ячеслав Бойченко. На жаль, ця прекрасна й талановита людина пішла з життя ще в зовсім молодому віці.

Одержавши диплом за фахом історика-міжнародника, у липні 1968 року я почав працювати в Міністерстві закордонних справ УРСР, де пройшов усі без винятку посадові сходинки від аташе відділу міжнародних

організацій до члена колегії, керівника відділу, а згодом Надзвичайного й Повноважного Посла, заступника Міністра закордонних справ України.

У багатосторонній дипломатії мені довелося спершу предметно опанувати, а потім і забезпечувати реалізацію інтересів держави у міжнародних організаціях, передовсім в Організації Об'єднаних Націй (ООН), у різноплановій діяльності Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ), Міжнародної організації праці (МОП), Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО).

З плином часу формувалося й розуміння того, що великою мірою справжню політику зовнішніх зносин визначають у Москві, а не в Києві. Хоча модулі взаємовідносин із дипломатами союзного МЗС були чітко визначені і здавалися нам непорушною реальністю, нас не залишало усвідомлення вторинності, упослідженості республіканської дипломатії. Передусім це проявлялось у ставленні іноземних партнерів, а надто дипломатів країн Заходу, до представників українського зовнішньополітичного відомства. За умов гострої ідеологічної конфронтації на форумах міжнародних організацій вони найчастіше віддавали перевагу спілкуванню та кулуарній роботі з представниками союзного МЗС. А надто рельєфно таке ставлення відчувалося, коли наприкінці 70-х – на початку 80-х років мені довелося працювати у складі радянської делегації в Комітеті із роззброєння у Женеві та на двосторонніх радянсько-американських перемовинах щодо заборони хімічної і радіологічної зброї. Проте тимчасове залучення до конкретного переговорного процесу з роззброєння у статусі представника наддержави — постійного члена Ради Безпеки ООН — давало відчуття причетності до розв'язання справді вагомих питань світової політики.

Вдячно згадую тих, хто у 60–90-х роках очолював МЗС УРСР: Дмитра Білоколосо — відкрити, принципову людину, яка вдало адаптувала ґрунтовний досвід партійного працівника з Донеччини до особливостей роботи керівника республіканського зовнішньополітичного відомства; Георгія Шевеля — харизматичну, високоерудовану особистість, котра не пасувала ні перед ортодоксами тогочасного партійного ЦК, ні перед самим «ідеологом» Валентином Маланчуком. Оскільки я деякий час був помічником Георгія Георгійовича, то добре знаю, що він доклав багато зусиль до створення майбутнього Навчально-наукового інституту міжнародних відносин і наполегливо обстоював необхідність підготовки в Україні кваліфікованих кадрів для роботи у сфері зовнішніх зносин; Володимира Мартиненка — авторитетного дипломата з багаторічним досвідом роботи в Посольстві СРСР у Канаді та на посаді Постійного представника УРСР при ООН; Володимира Кравця — останнього Міністра закордонних справ радянського періоду української дипломатії, великого патріота, який підтримував молодь і з розумінням сприймав нові реалії життя.

Безперечно, ці керівники республіканського зовнішньополітичного відомства й інші дипломати «старого МЗС» зробили чимало для того, щоб світ дізнався про Україну і перейнявся здобутками та проблемами її народу. Серед них ті, кого вже немає з нами: Віктор Батюк, Іван Грищенко, Леонід Заборський, Юрій Заруба, Юрій Єгоров, Юхим Качуренко, Іван Непийвода, Іван Онищенко, Володимир Скофенко, Володимир Циба, Іван Шевченко.

Проголошення незалежності України стало поворотним моментом в історії вітчизняної дипломатії: вона набула справжнього, повнокровного змісту. Нову еру сучасної української історії я зустрів в Австрії як Постійний представник при міжнародних організаціях у Відні. Морозного зимового дня 7 грудня 1991 року в присутності української громади та колег-дипломатів зі Східної Європи на флагштоку радянської місії замайорів Державний Прапор незалежної України. 10 квітня 1992 року мені було присвоєно найвищий дипломатичний ранг Надзвичайного й Повноваженого Посла.

У перші роки молоді української державності фактично з нуля створювали Посольство України в Австрійській Республіці. Видача української візи, вручення Вірчих грамот Посла України Президентові Австрійської Республіки Курту Вальдгайму, державне прийняття з нагоди першої річниці незалежності, офіційний візит до Відня Міністра закордонних справ Анатолія Зленка — все це доводилось організовувати вперше. Але поступово вдавалось освоювати ази двосторонньої дипломатії, яка тоді перебувала на етапі становлення, а також здобувати необхідний досвід. Крім того, наша держава набула на власність велику земельну ділянку з престижним будинком у Відні.

Мені приємно, що Президент Австрійської Республіки високо оцінив мій скромний внесок у розбудову українсько-австрійських відносин у 1992–1994 роках. З нагоди 10-ї річниці встановлення двосторонніх дипломатичних відносин Президент Австрії Томас Клестиль нагородив мене Великим золотим почесним знаком «За заслуги перед Австрійською Республікою».

Тоді ж розпочалася плідна участь України в комплексній діяльності Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), у віденських переговорах щодо скорочення звичайних озброєнь і з відкритого неба. То був період чи не найвищого інтересу до української дипломатії з боку Великої Британії, США, Франції та ФРН. Запитань від послів та експертів з питань безпеки і роззброєння з цих держав було значно більше, ніж відповідей на них: якою буде доля третього у світі ядерного потенціалу, що його Україна успадкувала від СРСР; як формуватимуть воєнну політику незалежної держави; чи буде поділено з росією Чорноморський флот. Спільно з Секретаріатом МАГАТЕ у тривалих переговорах поставала позиція України щодо приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

Наступні три роки були присвячені, так би мовити, чистій двосторонній дипломатії — зміцненню українсько-німецьких відносин. І сьогодні ФРН є партнером нашої країни, що послідовно підтримує її європейські прагнення.

Згодом, працюючи в центральному апараті МЗС на посаді Посла з особливих доручень, я очолював урядові делегації України на переговорах із російською федерацією щодо делімітації сухопутного кордону та міждержавного розмежування водних просторів в Азовському й Чорному морях і Керченській протоці, а з Румунією — щодо режиму та делімітації державного кордону в Чорному морі.

Із березня 2001-го до березня 2006 року я мав честь представляти інтереси України в Японії — країні з унікальною культурою, досягненнями у сфері високих технологій і працелюбним народом, яким захоплюється увесь світ.

З плином часу дедалі частіше пам'ять повертається до сповнених сподівань і мрій студентських літ. І розумієш, що тобі в житті справді пощастило: ти навчався у славетному українському університеті, де традиційно вміло оминали рифи провінціалізму, снобізму й елітарності і де завжди панував пріоритет духовних цінностей. Хочеться вірити, що наступні покоління випускників Київського національного університету імені Тараса Шевченка своїми праведними справами примножать його авторитет і славу.

Yurii KOSTENKO,
*Deputy Minister for Foreign Affairs (2006–9),
Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary*

THE PATH OF A DIPLOMAT

Abstract. The author's memoirs reconstruct a fascinating and eventful phase of his life: his time studying at Kyiv University and working at the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. The diplomat described his life as a student, noting the thirst for knowledge and cheerful, carefree spirit, which, however, was at times overshadowed by rumours of political expulsions from the university. The author placed particular emphasis on the Faculty of History lecturers, who provided high-quality education and fostered a favourable atmosphere for the development of students.

The diplomat gave a detailed account of his career, which began in 1968, and described his work in international organisations such as the UN, IAEA, ILO, and UNESCO. He recalls the difficulties and challenges of working within the Soviet system when real foreign policy was dictated from Moscow. Such a situation often resulted in Ukrainian diplomacy being seen as marginal.

The memoir also covers the author's diplomatic career linked to the proclamation of Ukraine's independence, which became a turning point for Ukrainian diplomacy. The author recalls how, on 7 December 1991, the flag of independent Ukraine appeared for the first time on the flagpole of the former Soviet mission in Vienna. Shortly thereafter, in April 1992, the author earned the highest diplomatic rank of Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine.

He also describes the processes that took place at that time in the Organisation for Security and Co-operation in Europe (OSCE), including the Vienna negotiations on conventional arms reduction and open skies. These negotiations often addressed questions about Ukraine's nuclear potential and military policy.

The later years of his diplomatic career were devoted to strengthening Ukrainian-German relations and saw an increase in political dialogue and economic cooperation between the two countries. Eventually, as Ambassador-at-Large, the author presided over negotiations with the Russian Federation and Romania on the delimitation of borders and territorial waters; in 2001–6, he represented Ukraine in Japan, contributing to the development of political, economic, and cultural relations between the two countries.

Keywords: political expulsions, Faculty of History, MFA of Ukraine, independence, Republic of Austria, Vienna negotiations, arms reduction, Federal Republic of Germany, Japan.